

Nederlandse Voedsel- en
Warenautoriteit
Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 43006 3540 AA Utrecht

Ministerie van LNV
T.a.v. mevrouw Lyda den Hartog, MSc
Waarnemend directeur Natuur
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage

Signaaladvies van de directeur bureau
Risicobeoordeling & onderzoek

Signaaladvies over uitheemse zoetwatermollusken

Aanleiding

Bureau Risicobeoordeling & onderzoek (BuRO) van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) ondersteunt het ministerie van LNV bij het invasieve exotenbeleid. Voor het verkennen van de risico's van potentieel invasieve soorten wordt gebruik gemaakt van kennis, die verzameld is en gegenereerd wordt in risicobeoordelingen.

In 2019 constateerde BuRO dat de kennis over aanwezigheid en risico's van uitheemse zoetwaterslakken en – mosselen (weekdieren ofwel *mollusken*) in Nederland versnipperd was. Er waren in Nederland risicobeoordelingen voor en verspreidingsonderzoeken naar een beperkt aantal soorten zoals de Chinese moeraslak (*Bellamya* of *Cipangopaludina chinensis*), appelslakken (familie *Ampullariidae*), de quaggamossel (*Dreissena rostriformis bugensis*) en de driehoeksmossel (*Dreissena polymorpha*). Uit het buitenland zijn inmiddels risicobeoordelingen bekend van andere soorten slakken en mosselen die mogelijk ook een risico voor Nederland kunnen vormen.

Dit was aanleiding voor BuRO om opdracht te geven aan Radboud Universiteit voor een risicoscan zoetwatermollusken. De risicoscan diende een overzicht te geven van de risico's van de verschillende soorten mollusken voor Nederland, en van mogelijke maatregelen ter eliminatie en beheersing van de verspreiding. De resultaten hiervan staan in het rapport dat als bijlage bij dit advies is bijgevoegd (Thunnissen et al., 2022).

Aanpak

De onderzoekers van Radboud Universiteit hebben drie lijsten opgesteld van uitheemse zoetwatermollusken:

- 1 Soorten die zijn geïntroduceerd (en gevestigd) in Nederland;
- 2 Soorten die nog niet in Nederland zijn aangetroffen, maar al wel in omliggende landen of in de Nederlandse handel, en die binnen circa 5 tot 10 jaar hier zijn te verwachten;
- 3 Soorten in de Nederlandse aquarium- en tuinvijverhandel.

Door Radboud Universiteit is wetenschappelijke literatuur verzameld aan de hand van gestructureerde zoekopdrachten. Daarnaast zijn bestaande databases geraadpleegd. Van alle soorten zijn kenmerken vastgelegd zoals de aan- of afwezigheid in Nederland, mogelijke introductieroutes en de beoordeling van de (potentiële) effecten op de biodiversiteit.

Bureau Risicobeoordeling & onderzoek

Catharijnesingel 59
3511 GG Utrecht
Postbus 43006
3540 AA Utrecht
www.nvwa.nl

Contact

T 088 223 33 33
risicobeoordeling@nvwa.nl

Onze referentie

TRCVWA/2022/7998

Datum

28 september 2022

Fout!
Onbekende naam voor
documenteigenschap.

De beoordeling van effecten is zoveel mogelijk overgenomen uit bestaande risicobeoordelingen en horizonsscans. Omdat de achterliggende rapporten veelal verschillen in hun beoordelingsmethoden, zijn de scores geharmoniseerd. Elke soort heeft één gemiddelde risicoscore gekregen: 'laag', 'matig' of 'hoog' risico. Daarbij is ook de (on)zekerheid vermeld: naarmate het aantal beschikbare risicobeoordelingen van een soort toeneemt, is de zekerheid hoger.

Resultaten

De lijsten bevatten 70 soorten, waarvan 27 in Nederlandse oppervlaktewateren zijn waargenomen en 39 soorten in de handel of aquaria aanwezig zijn, maar nog niet in het oppervlaktewater zijn aangetroffen. Een aantal soorten komt alleen binnen via ballastwater of scheepvaart, of verspreidt zich via nieuwe verbindingen tussen waterlichamen zoals kanalen. Minstens 30 van de 70 soorten kunnen zich vestigen in het Nederlandse klimaat (noot: het kan zijn dat een soort wordt waargenomen maar zich niet vestigt en weer verdwijnt). Van 29 deze 30 soorten bestaan er al risicobeoordelingen, maar nog niet voor de samengedrukte erwtenmossel (*Euglesa compressa*). Deze soort verspreidt zich als meelifter met schepen.

In totaal 15 soorten hebben een gemiddeld hoog risico, dat met een geringe onzekerheid is beoordeeld. Hiervan zijn drie soorten nog niet aangetroffen in Nederland: twee appelslakken (*Pomacea canaliculata* en *Pomacea maculata*) en de 'gouden mossel' (*Limnoperna fortunei* – deze heeft nog geen officiële Nederlandse naam). Voor alle drie deze soorten bestaat inmiddels Europese regelgeving: voor appelslakken geldt fytosanitaire regelgeving, en de 'gouden mossel' is opgenomen op de Unielijst van invasieve exoten.

Bestrijding van eenmaal gevestigde uitheemse zoetwater mollusken kan door inzet van biologische of chemische middelen, vallen, droogleggen van een gebied, systeemgericht beheer of door rapen. Maar bestrijding in waterig milieu is moeilijk, en volledige eliminatie is vermoedelijk niet mogelijk. Preventieve maatregelen kunnen gericht zijn op het stoppen van de handel in soorten of het tegengaan van meeliften met goederen of schepen.

Voor een overzicht met alle details wordt verwezen naar de bijlage (Thunnissen et al., 2022).

De resultaten van dit onderzoek zijn besproken binnen het Team Invasieve Exoten van BuRO. Nagegaan is voor welke soorten een volwaardige risicobeoordeling zinvol zou zijn op basis van de volgende criteria:

- De soort kan zich vestigen in Nederland;
- Er is nog geen regelgeving voor de soort;
- Er is nog geen Nederlandse risicobeoordeling beschikbaar, en de soort is nog niet in procedure voor plaatsing op de Europese Unielijst;
- De gemiddelde risicoscore is hoog in combinatie met lage (on)zekerheid, of er bestaan geen buitenlandse risicobeoordelingen;
- Er zijn effectieve soortgerichte maatregelen mogelijk bij de introductieroute van de soort (bijvoorbeeld: tegen de samengedrukte erwtenmossel (*Euglesa compressa*) die als verstekeling binnenkomt zijn geen effectieve soortgerichte maatregelen te nemen).
- De soort is nog niet wijdverspreid in Nederland.

Ook is besproken welke vervolgacties BuRO vanuit haar rol als risicobeoordelaar zou kunnen nemen op gebied van introductieroutes. Daarbij is geconstateerd dat de kennis over de risico's van de binnenvaart nog grotendeels ontbreekt. Er is

veel kennis over en ervaring met de risico's van bijvoorbeeld ballastwater, proceswater en hechting aan sloopshuiden in het mariene milieu, maar in hoeverre dit ook speelt in de binnenvaart is nog niet bekend.

Vervolgacties van BuRO

Naar aanleiding van deze resultaten onderneemt BuRO de volgende vervolgacties:

- BuRO zal opdracht geven voor een volwaardige risicobeoordeling conform de Europese eisen, met het oog op plaatsing op de Unielijst, voor drie soorten slakken: *Gyraulus chinensis*, *Gyraulus parvus* en *Planorbella duryi*. Deze zijn gekozen op basis van de hierboven genoemde criteria. NB Voor de samengedrukte erwtenmossel (*Euglesa compressa*) is nog geen risicobeoordeling opgesteld. Deze soort is aangetroffen op enkele plekken in Nederland. Deze soort wordt geïntroduceerd als verstekeling. Vanwege het geringe handelingsperspectief wordt voor deze soort géén risicobeoordeling opgesteld!
- BuRO zal een verkenning laten uitvoeren van de risico's van binnenvaart voor verspreiding van invasieve exoten.
- Vervolgacties die te maken hebben met introductie via de handel in huisdieren zullen worden opgenomen in een breder advies over huisdieren waaraan momenteel wordt gewerkt.

Advies van BuRO

Breng de resultaten van de uitgevoerde risicoscan en de vervolgacties van BuRO onder de aandacht van waterbeheerders, terreinbeheerders en provincies.

Hoogachtend,

*Bureau Risicobeoordeling & onderzoek
Prof. Dr. Antoon Opperhuizen*

Bijlage:

Thunnissen, N.W. et al., 2022. Risicoscan van uitheemse zoetwatermollusken in Nederland. Radboud Universiteit, Nijmegen.

Bureau Risicobeoordeling & onderzoek

Datum

28 september 2022

Onbekende naam voor documenteigenschap.

Onze referentie

TRCVWA /2022/7998